

ÁRVAY ERZSÉBET

TÁBORTÜZEK PARAZSA: EGY AMERIKAI
MAGYAR ÉLETÚT LENYOMATA

Ludányi András: *Amerikai életutam. A második világháborútól a huszonegyedik századig. Kisebbségekért – Pro Minoritate Alapítvány – Méry Ratio Kiadó: Somorja, 2020. 192 oldal*

Az amerikai magyar lét személyes tapasztalatainak és kihívásainak krónikája Ludányi András *Amerikai életutam* című kötete, amely a Kisebbségekért – Pro Minoritate Alapítvány és a Méry Ratio Kiadó gondozásában jelent meg 2020-ban. Az önmaga munkásságára is kritikusan reflektáló Ludányi András visszaemlékezése a magyarországi és az amerikai magyar közönség számára is tartalmas olvasmány, amelyben megjelenik mind a szülőhazától elszakadt magyarság tenni akarása a vasfüggöny mögé zárt hazáért, mind pedig az egyéni küzdelmek egy új világban való megmaradásért.

A szerző életútírásának az elején bemutatja azt a négy színteret, melyeknek párhuzamos vizsgálatával elemzi és értelmezi visszaemlékezéseit. A személyes, a magyar etnikai közösségi élet, a szakmai pályafutás és az amerikai élet szinterei ezek, amelyek közrefogták azt a nyolc évtizedet átívelő tevékeny életutat, amelyen keresztül az olvasó elé tárul az amerikai magyar közösség mozgalmas története. Ezen négy szintér rávilágít a diaszpóralét komplex struktúrájára, ennek köszönhetően a kötet értékes adalékokat tartalmaz a diaszpórakutatással foglalkozó kollégák számára is.

A személyes szintér legkorábbi emlékeivel nyitja meg elbeszélését a szerző. Epizodikus emlékek ezek a második világháború utolsó éveiből, ahogy a Ludányi család az édesapa, vitéz Ludányi Antal ezredes vezetésével¹ átszelve Nyugat-Magyarországot, Ausztriába menekült. Először Hochburg nyújtott átmeneti otthont a hétfős család számára, majd a wegscheidi menekülttábor, ahova az Egyesült Államokba való beutazáshoz szükséges

1 Az édesapa második világháborús katonai szolgálatáról némileg bővebben nyilatkozott Ludányi András egy 2019 márciusában készült interjújában, amely tartalmas kiegészítése eme kötetnek. Az interjút lásd: Gaszó Dániel: Diaszpórainterjúk. *Kisebbségi Szemle*, 2019. 4 (3). 83–97, itt: 85.

engedély megszerzésének reményében vonult a család. A menekülttáborban átélteket röviden összefoglaló fejezetben már megnyilvánul a szerző reflektív gondolkodása, ahogyan a világpolitikát csupán kívülről szemlélő menekültek jövőre vonatkozó megállapításait kritikusan értékeli saját szakmai tapasztalatainak és az amerikai külpolitika terén szerzett benyomások tükrében. A hidegháború hajnalán, gyermekként megélt élmények és az ezeket kiegészítő, kielemező értékelések fűzik össze a kötetben a múlt és jelen szálait.

Az Újvilágba való megérkezés egy eleddig még ismeretlen társadalomba való beilleszkedés kezdetét jelentette, amelyben egyaránt kihívást jelentett a fiatal gyermek számára a szegregáció és a hózenrógeres rövidnadrágot csúfoló osztálytársak zaklatása. Ellenpontként jelenik itt meg a felnőttek világa, akiket a beilleszkedés lélektani terhei jobban megviseltek. A társadalmi státusz hirtelen és drasztikus megváltozása, valamint az ebből fakadó nehézségek jelentették talán a legkomolyabb kihívást az Újvilágba érkezettek számára. Ludányi Antal ezredesként hagyta maga mögött Magyarországot, de az amerikai kontinensen béresként kellett alkalmazkodnia olyan emberek utasításaihoz, akik nála iskolázatlanabbak voltak. Az életben maradásért való küzdelem része volt ez is. A szerző múltba visszatekintő, elemző meglátásai az emigráció szociológiájára is rávilágítanak.

A könyv első harmada párhuzamosan mutatja be, hogyan élte meg a fiatal Ludányi András az amerikai nemzettudat kialakításának hétköznapjait és a magyar identitás megőrzésének hétvégéit. Ahogy egy 2015-ben vele készült interjúban is kifejtette, hétvégi magyarokként² tekintettek magukra, akiknek hétköznap az amerikai társadalom adta az életterét, míg hétvégén az amerikai magyar közösség. Ennek a kettős létezésnek a középpontjában állt a cserkészlet, egészen pontosan a 7. számú Erős Gusztáv Cserkészcsapat létrehozása 1951-ben, Vasvári Zoltán vezetésével. A kötet a cserkészcsapatról készült képanyaggal is gazdagítja a fiatal amerikai magyarok kettős identitásának bemutatását.

Azt, hogy a cserkészlet milyen jelentős befolyással bírt mind a személyes életre, mind a magyar etnikai közösség életére, két hangsúlyos kijelentés is alátámasztja. Ludányi megfogalmazása szerint a magyar emigráció fragmentáltságán csak a cserkészmozgalom tudott felülemelkedni³ mint egy mindennek felett álló egyesítő erő. A cserkészmozgalom személyes életre való hatását nem lehet egyetlen mondat idézésével alátámasztani, de talán közelebb kerülhetünk ennek megértéséhez a szerző által használt táboriűz metafora értelmezésével. A cserkész táborok táboriűzére a csoportszolidaritás katalizátoraként tekint leírásában Ludányi, amelyek „*parazsa és melege velünk maradt jóban rosszban.*”⁴ Ezen tapasztalatok

2 Pigniczky Réka – Lauer Andrea: András Ludányi, DP Generation. *Memory Project. Hungarian American Visual History Archive*, 2015. Letöltés helye: <https://memoryproject.online/andras-ludanyi>; letöltés ideje: 2021. 03. 20.

3 Ludányi András: *Amerikai életutam. A második világháborútól a huszonegyedik századig*. Kisebbségéért – Pro Minoritate Alapítvány – Méry Ratio Kiadó: Somorja, 2020. 40.

4 Uo. 30.

sorsformáló erejét csak a visszaemlékezés vége felé érthetjük meg igazán, amikor egy 2008-as vajdasági magyar fiataloknak szervezett táborban tapasztalt csalódás felelevenítése arra a következtetésre sarkallja, hogy „*kell, hogy legyen egy ilyen tűz az emlékeid között, a lelkedben, hogy nemzetként fenn tudj maradni.*”⁵ Talán nem túlzás kijelenteni, hogy a kötetet olvasva az a benyomásunk keletkezik, hogy ezen tábortüzek parazsa tartotta izzásban az amerikai magyar diaszpóra közösségalkotó munkásságát.

Közösségegyesítő erőként jelenik meg a cserkészlet mellett az 1956-os események emléke is. A kötet izgalmas bepillantást nyújt az amerikai magyarságot is felrázó és tettekre sarkaló forradalom hosszú távú hatásaiba. A közvetlen reakciók, mint például tüntetéseken való részvétel, a Camp Kilmer menekültjeinek megsegítése vagy olyan magánakciók, mint egy a kommunizmust propagáló filmvetítés megghiúsítása a Broadwayn, valamint a New York City Coliseum szovjet kiállításának szabotálása – mind rávilágítanak a forradalom leverését követő elkeseredettségre, amely áthatotta az amerikai magyar közösséget. Ez az elkeseredettség irányváltásokra ösztökélte a diaszpórát, ennek egyik megnyilvánulása volt a Lövészek szervezete, amely Ludányi elbeszélése szerint egy paramilitáris szervezetként induló, majd társadalmi kulturális szervezetté alakuló csoport volt Vasvári Zoltán irányítása alatt. A kötet vitathatatlan értéke, hogy a magyar diaszpóra történetének olyan fent említett epizódjait is feleleveníti, amely a magyarországi olvasóközönség számára talán kevésbé ismert.

A könyv második harmada az egyetemi évek kezdetétől mutatja be a szakmai pályafutás kiteljesedését, ezzel párhuzamosan a személyes, valamint a magyar etnikai közösségi életben megvalósított szervező munkásságot. Ennek kiemelkedő pontja az 1967-ben Éltető Lajos és Ludányi András által létrehozott ITT-OTT, amely kezdetben vitafórumot jelentett az amerikai magyarság számára, majd folyóirattá alakult, így erősítve a közösség kettős identitását és az ezzel járó felelősség vállalását. Az ITT-OTT csoportjából alakult meg a Magyar Baráti Közösség 1975-ben, amely napjainkban is a tengerentúli magyarság egyedülálló és meghatározó szervezete.

Ludányi szakmai pályafutása során végzett tudományszervező munkájának az Ohio Northern University adott színteret, ahol oktatóként és kutatóként négy évtizeden keresztül biztosította a jövő kutatógenerációi számára a szellemi kihívásokat. Mindezek közül az ENSZ Modell konferenciái (*National Model United Nations*) emelkednek ki, ezen tanácskozásokon való részvétel pallérozta leginkább mind a hallgatók, mind az oktatók intellektusát. A visszaemlékezésből élénk tárul a hiteles tanár személyisége, aki merítve szűkebb közösségének mindig tervező és alkotó közegéből, építette szakmai közösségének lehetőségeit és hálózatait. Az egyetemi oktatáshoz való példamutató hozzáállása mintául szolgál a hazai akadémiai élet számára is.

5 Uo. 147.

A személyes krónika első lapjain a szerző így fogalmaz írásával kapcsolatban: „*egy első generációs amerikai nyugtalan aggodalmáról van szó, aki sötét felhőket lát gyülekezni a nem túl távoli jövő egén.*”⁶ Ez a nyugtalan aggodalom hatja át a kötet azon fejezeteit, amelyek az élet-történet elbeszélését olykor-olykor megszakítva elemző értekezést nyújtanak társadalmi, kulturális és politikai kérdésekről. Ilyen analízist fejt ki Ludányi az amerikai társadalom fejlődéstörténetével kapcsolatban, amelybe ügyesen beleilleszti az észak-amerikai magyar emigráció töredezettségének kritikáját. Az emberi jogi lobbitevékenységeinek, valamint a határon túli magyarság kisebbségi jogainak érvényesítéséért folytatott küzdelmeinek leírására is árnyékot vetnek az első oldalakon felrajzolt felhők. Azonban leghangsúlyosabban a kötet utolsó harmada árulkodik arról, hogy valóban mit érthetett a szerző a jövő egén gyülekező felhők alatt. Ahogy azt az utolsó fejezetekben kifejti, a fogyasztásközpontú globalizációt önpusztításként látja, amelynek kiterjedt hatása nemcsak a közvetlen civilizációs közegünkre, hanem a fejlődő országokra is veszélyt jelent. Ez az önpusztítás Magyarország tekintetében a civil önszerveződés hiányában is megjelenik, pedig, ahogy azt a szerző élet-útja is bizonyítja, az önszerveződés az egészséges és teljes szellemi és fizikai létünk alapja.

Ludányi András elbeszélése különleges szemszögből, az amerikai–magyar kettős identitás szemszögéből vizsgálja a 20. század történelmének jelenünk számára is meghatározó eseményeit, és az ezekből levont következtetések segítségével kíván irányt mutatni a jövő felé. Önkritikus, de inspiráló írás, amely mind a magyar diszpóra története, a magyar kisebbség léthelyzete, mind az amerikai társadalom és az amerikai–magyar kapcsolatok iránt érdeklődő olvasó számára tartalmas irodalom.

6 Uo. 13.